

**Afgørelse
om fredning af
Stevns Klint
afsagt den 1. maj 2017
af
Fredningsnævnet for Østsjælland**

Indhold:

- I. Indledning**
- II. Gengivelse af Stevns Kommune og Danmarks Naturfredningsforenings beskrivelse af fredningsforslaget**
- III. Sammendrag af udtalelser til fredningsnævnet**
- IV. Fredningsnævnets bemærkninger**
- V. Fredningsbestemmelser**
- VI. Klagevejledning**

I. Indledning

Stevns Kommune og Danmarks Naturfredningsforening fremsatte den 13. januar 2016 forslag om fredning af Stevns Klint i Stevns Kommune. Fredningsforslaget omfattede et areal på ca. 128 hektar.

Der skete annoncering i Statstidende den 19. januar 2016 og offentliggørelse på fredningsnævnets hjemmeside.

I annonceringen blev fredningsforslaget præsenteret, og der blev indkaldt til offentligt møde. Fredningsnævnet har udsendt forslaget til lodsejerne og til andre interessenter, og i denne udsendelse blev der gjort opmærksom på det offentlige møde og på fristen for at komme med bemærkninger.

Der blev afholdt offentligt møde den 21. april 2016.

Fredningsnævnet har foretaget besigtigelse den 24. og 31. august og den 14. september 2016. 15 private lodsejere havde anmodet om besigtigelse. Hovedparten af disse lodsejere havde på forhånd tilkendegivet, at repræsentanter fra sagsrejserne ikke kunne få adgang til deres ejendom i forbindelse med besigtigelserne. Lodsejernes synspunkt herom blev støttet af Lodsejerforeningen Stevns Klint Trampesti. Besigtigelserne på disse ejendomme blev derfor foretaget uden, at der var repræsentanter fra sagsrejserne til stede. Der blev

også besigtiget nogle offentligt ejede arealer.

Efter at fredningsforslaget blev fremsat, har fredningsnævnet behandlet en enkelt ansøgning om dispensation fra fredningsforslaget.

Fredningsnævnet har under sagens behandling været sammensat af formanden dommer Linda Lauritsen og af nævnsmedlemmerne Karin Haldrup (udpeget af Miljøministeren) og Flemming Petersen (udpeget af kommunalbestyrelsen i Stevns Kommune).

II. Citat fra Stevns Kommune og Danmarks Naturfredningsforenings beskrivelse af fredningsforslaget

”... 1. Baggrund for fredningsforslaget

Stevns Kommune og Danmarks Naturfredningsforening fremsætter hermed forslag om fredning af Stevns Klint i henhold til Naturbeskyttelseslovens § 36, jf. § 33 stk. 3.

Med afsæt i ”Handlingsplan for fredning 2013”, søger sagsrejsere at få fredet området under temaet: Perlerne - de unikke, de vigtigste, de nationalt værdifulde lokaliteter foranlediget af optagelsen af Stevns Klints geologiske værdier som UNESCO Verdensarv.

Samtidig vil en fredning af et større sammenhængende naturområde støtte op omkring den kalk- og overdrevsnatur, der udgør et særligt levested for specielle arter og for de unikke kulturspor, som er knyttet tæt sammen med klinten.

To gange tidligere har der været rejst et fredningsforslag med udgangspunkt i offentlighedens mulighed for at få øget adgang til Stevns Klint. Første gang var i 1957, hvor den sydligste del af trampestien fra Rødvig til Boesdal Kalkbrud blev fredet.

I 2003 medførte en ny fredningssag etableringen af et frivilligt stiforløb langs kysten med lodsejernes accept. Fredningen blev afvist af Naturklagenævnet bl.a. med henvisning til, at forslag om en frivillig aftale syntes tilstrækkeligt til at sikre en offentlig tilgængelig sti.

Begge gange blev sagerne rejst af Danmarks Naturfredningsforening. I de mellemliggende år har muligheden for at færdes på stien langs kysten været overvejende god. Mod nord har stien dog gået ind i land på eksisterende private fællesveje og offentlige veje. Den nordligste del af trampestien har ligget helt nede på stranden, hvor adgangen er begrænset i flere perioder af året som følge af højvande.

Nærværende fredningssag rejses af Stevns Kommune og Danmarks Naturfredningsforening i fællesskab. Forslaget omfatter Stevns Klint i sin helhed og er langt mere omfattende end tidligere fredningsforslag. Med en fredning på baggrund af dette forslag sikres ikke blot offentlighedens adgang til området via et sammenhængende og kystnært stiforløb hele vejen fra Bøgeskoven i nord til Rødvig i syd. Fredningsforslaget lægger samtidig op til, at der etableres en bræmme af 25 meters bredde, hvor naturtypen næringsfattigt kalkoverdrev fremmes og udvaskning af gødning og sprøjtemidler til klintprofil samtidig mindskes.

Desuden sikrer forslaget, at flere af de særlige steder, som fortæller hver deres historie om klinten gennem tiden, omfattes af fredningen, som derved giver den bedst mulige ramme for både beskyttelse, formidling og udvikling af stederne. Frem for alt vil fredningen bidrage til at sikre Stevns Klint som UNESCO Verdensarv og gøre området og dens unikke historie tilgængelig nu og i fremtiden.

2. Afgrænsning

Fredningsforslaget er afgrænset til at gælde den del af Stevns Klint, der som hovedpart er udpeget som UNESCO Verdensarv, og som ikke befinder sig under jord- eller havoverfladen samt at omfatte en bræmme af 25 meters bredde fra klintekanten ind i land fra Bøgeskoven i nord til Rødvig i syd. Derudover omfatter fredningsforslaget større kommunale arealer samt arealer ejet af private lodsejere, der har været interesserede i at udlægge mere jord til fredningen. Samlet set vil der derfor blive tale om en bræmme af minimum 25 meters bredde.

I alt vedrører fredningen ca. 128 ha.

Se endvidere kortbilag for nærmere afgrænsning.

3. Beskrivelse af fredningsområdet

3.1 Områdebeskrivelse

Det geografisk afgrænsede Stevns er en halvø, der mod øst strækker sig ud i Østersøen. Det flade, agrare landskab brydes af landsbyer, veje, strukturer fra tidligere tiders landbosamfund og nogen skovbevoksning. Undergrunden består af kalk og kridt, hvilket har skabt særlige livsbetingelser for mennesker, dyr og planter.

Langs kysten ses den stevnske undergrunds karakteristiske lagdeling, som især er synlig fra havsiden på en strækning af godt 16 km. Det højeste sted langs Stevns Klint er ved Stevns Fyr, hvor klinten rejser sig 41 meter over havet.

Klintens karakteristiske profil dannes ved havets kontinuerlige erosion af det bløde skrivekridt nederst i klinten. Herved fremkommer der med tiden et udhæng bestående af den hårde kalk øverst. Når udhænget bliver for tungt, brækker det af og falder ned på forstranden, hvor det fungerer som naturligt værn mod havet, indtil det med tiden forsvinder, og processen begynder på ny.

Klinten flytter sig i gennemsnit 15 cm. ind om året, men det er en dynamisk proces, der sker i ryk. Klintens fysiske fremtoning har muligvis lagt navn til halvøen Stevns, hvis profil kan minde om en ambolt. I skrifter fra middelalderen omtales Stevns som Stethyumshæreth og Stethemsheret, et navn, der givetvis er afledt af det gamle danske ord "Stethi", som netop betyder ambolt.

De tidligste spor af mennesker er fra stenalderen, hvor fund af flinteredskaber har bidraget med viden om områdets befolkning. Et område ved Lilledal er udpeget kulturarvsområde på denne baggrund⁴. I stenalderen lå kysten flere hundrede meter længere ude, end den gør i dag, men sandsynligheden taler for, at man også dengang på Stevns har boet tæt på kysten, hvor man har kunnet fiske og havde rigelige mængder af flint til sin rådighed til redskaber og våben.

Moræneler, som er glaciale aflejringer fra sidste istid, ligger i et tyndt dæklag på omtrent 2 meter oven på undergrunden, der øverst består af kalk. Enkelte steder har mindre lavninger med fald ud mod havet fungeret

som direkte afvanding og givet lokalbefolkningen mulighed for at kunne benytte de naturlige nedgange i forbindelse med fiskeri eller udskibning.

I dag udgør de vigtige lommer for naturen, som samtidig har været mere beskyttet mod landbrugsdrift, fordi områderne har været besværlige at opdyrke.

3.2 Centrale værdier

Områdets centrale værdier er funderet i fire hovedtemaer: Kalkens geologi, Kalkens kulturhistorie, den levende natur og de rekreative værdier.

Kalkens geologi – hvad og hvor?

Stevns Klint blev udpeget som verdensarv i 2014 pga. stedets helt særlige geologi. Udpegningen omfatter hele klintprofilen til vandkanten, Holtug Kridtbrud, klintprofilen i Boesdal, de underjordiske gange på Koldkrigsmuseum Stevnstort samt kalkrevet ud for kysten.

Visse steder er særligt egnede til at studere lagene og udfolde forskellige formidlingsmæssige tiltag. I fredningsområdet drejer det sig særligt om lokaliteterne: Kirkevig ved Højerup, Holtug Kridtbrud, Boesdal Kalkbrud og strækningen mellem Boesdal Kalkbrud og Rødvig. Flere af lokaliteterne indgår i Østsjællands museums formidlingstjeneste.

Kalkens kulturhistorie – hvad og hvor?

Stevns Klint er repræsenteret ved mange militære anlæg, spor fra råstofindvinding- og produktion, udflugtsmål m.m. Flere anlæg er fredede eller udpegede som særlige bevaringsværdige anlæg og indgår i Østsjællands museums formidlingstjeneste. De kulturhistoriske lokaliteter af særlig interesse er: Højerup, Stevnstort, Stevns Fyr, Mandehoved-Flagbanken, Boesdal Kalkbrud og Holtug Kridtbrud.

Den levende natur – hvad og hvor?

Kalkoverdrevet langs klinten udfolder sig særligt helt ude på klintekanten. Derudover har overdrevet gode betingelser på de kommunalt ejede arealer, hvor kommunen forsøger at understøtte denne naturtype ved tilpasset pleje. Det er også her, at den artspecifikke fauna findes.

En egentlig spredningskorridor og generelt bedre livsbetingelser for flora og fauna gennem en fredning forventes at bidrage væsentligt til en øget biodiversitet. I dag er det særligt i Holtug Kridtbrud, på Naturcentret, på Mandehoved-Flagbanken, på museets areal syd for Højerup, ved Stevns Fyr, på de kommunale arealer ved Stevnstort og i Boesdal kalkbrud, at naturen trives. Flere af lokaliteterne indgår i Østsjællands museums formidlingstjeneste.

De rekreative værdier – hvad og hvor?

Trampestien fungerer som forbindelsesled mellem de forskellige attraktioner og seværdigheder som færdselsåre for den vandrende trafik. Men trampestien er også et aktiv i sig selv. Med den ca. 20 km lange sti langs klintekanten får besøgende og brugere højt til loftet, frisk luft, motion og fantastisk udsyn over havet og landskabet.

En fredning vil øge den rekreative værdi gennem udvidelse af naturområderne, mulighed for at lægge stien i sikkerhedsmæssig forsvarlig afstand fra klintekanten og ved udlægning af flere forbindelsesstier fra større og mindre veje i området til trampestien.

På flere af de offentlige arealer samt på et foreningsejet areal er der lagt vægt på at understøtte de rekreative muligheder. Det drejer sig særligt om Højerup, Boesdal Kalkbrud, Mandehoved-Flagbanken og Stevns Fyr.

3.3 Den geologiske verdensarv

Stevns Klint er en enestående geologisk lokalitet i absolut verdensklasse. Stevns Klint er det bedste sted i verden at se spor fra dengang Jorden blev ramt af en meteor og over halvdelen af alle dyrearter uddøde – heriblandt dinosaurerne. Det var ved Stevns Klint, at forskere fandt de spor, som førte til hypotesen om, at livet på Jorden kan blive påvirket, når et stort himmellegeme rammer Jorden.

Stevns Klint er udpeget som Nationalt Geologisk Interesseområde og europæisk GeoSite og blev i 2014 optaget på UNESCO's prestigefyldte liste over verdensarv. Stevns Klint har i årevis været en væsentlig forskningslokalitet, som har tiltrukket forskere fra ind- og udland, men udpegningen som verdensarv understreger, at Stevns Klint ikke alene er et særligt sted for forskningen, men også et vigtigt sted for formidlingen af denne nøgleperiode i Jordens og livets historie.

Lagene i Stevns Klint blev dannet over en periode på flere millioner år, på et tidspunkt hvor Danmark var dækket af hav. Nederst i Stevns Klint ses lag fra Kridttiden, og øverst ses lag fra Tertiærtiden. Lagene fra Kridttiden består af mikroskopiske skaller fra alger, mens lagene fra Tertiærtiden består af rester fra de hårde mosdyr, som dengang levede på havbunden.

Kridttiden sluttede med dramatiske ændringer i livsvilkårene for dyr og planter på Jorden. Vulkansk aktivitet førte til forsuring af havene og til reduktion i mængden af indstråling fra solen, hvilket påvirkede vegetation og dyreliv. Endelig forårsagede det store meteornedslag på Yucatanhalvøen i Mexico, at denne periode definitivt endte.

Ved Kridttidens afslutning var der store klimaændringer, og omfattende vulkanisme førte store mængder støv op i atmosfæren. Mens livet mange steder på Jorden var stresset af disse begivenheder, blev Jorden ramt af endnu en katastrofe – nedslaget af en meteor på over 10 km i diameter. Resultatet blev en masseuddøen, som udslettede over halvdelen af alle arter på Jorden, deriblandt dinosaurerne.

Begivenheden ses i Stevns Klint som et mørkegråt lag, der indeholder spor af det iridiumholdige støv fra asteroiden. Dette tynde, mørke lag er kendt som fiskeler.

Efter katastrofen genetablerede livet sig, og startede den udvikling, som har ført frem til det liv, vi kender på Jorden i dag.

I lagene i Stevns Klint kan man se spor efter hele historien: Det stressede liv før katastrofen, selve katastrofen og katastrofen og livets tilbagevenden efter katastrofen. Fordi Stevns Klint er det bedste sted i verden at se spor fra disse begivenheder, og fordi det var her forskere fandt de spor, som førte til hypotesen om meteo-ren, fandt UNESCO, at Stevns Klint rummer geologiske kvaliteter af enestående universel betydning for nuværende og kommende generationer.

Optagelsen på listen over verdensarv betyder, at Danmark er forpligtet til at beskytte stedet og formidle dets værdier til offentligheden. I praksis løftes denne opgave i et fællesskab mellem Stevns Kommune, Kulturstyrelsen og det lokale geologiske museum med afsæt i en fælles forvaltningsplan.

En særlig organisation er etableret for at sikre implementering af forvaltningsplanens vision, strategi og mål samt at sikre et autoritativt forum for udvikling af Stevns Klint som UNESCO Verdensarv, herunder opfølgning på og revision af forvaltningsplanen. I tråd med forvaltningsplanen monitoreres klintens tilstand løbende. Jævnlig revision af forvaltningsplanen har fokus på områdets bæredygtighed.

3.4 Forskning

Stevns Klint er et særligt geologisk interesse- og referenceområde, som af UNESCO er udpeget som en geologisk forekomst af enestående universel betydning. Stevns Klints geologiske kerneværdier i form af lagserierne i klinteprofilet – herunder Kridt/Tertiær-grænsen – og de fossile forekomster, er dermed en helt central kilde for udforskningen af afgørende begivenheder og udviklingsprocesser i livets historie.

Der har gennem en lang årrække været en omfattende international forskning med udgangspunkt i Stevns Klint. Der er således udgivet et stort antal videnskabelige publikationer, der omhandler K/T-grænsen eller tager sit udgangspunkt i analyser af fossile fund før og efter katastrofen, der er fastholdt i Stevns Klint.

Dette gælder særligt den forskning, som den amerikanske geolog Walter Alvarez og geofysikeren Louis Alvarez gennemførte i 1970'erne og 1980'erne omkring analyser af fiskelerforekomsterne i Stevns Klint. Analyserne førte til teorien om, at årsagen til den masseuddøen, der fandt sted for 66 millioner år siden, og som udryddede dinosaurerne, skyldtes et meteornedslag. Teorien blev fremsat på grundlag af prøver indsamlet i Stevns Klint, og forskningen har grundlæggende ændret ved forskernes opfattelse af livets udvikling.

Blandt de seneste internationale forskningsstudier kan nævnes en kortlægning af øresten fra fisk fra kridtet og fra kalken med henblik på at vurdere, om bestemte fiskearter overlevede den omfattende masseuddøen.

Den omfattende geologiske forskning, der tager sit udgangspunkt i K/T-grænsen i Stevns Klint er af international karakter og publiceres ofte i nogle af verdens førende videnskabelige tidsskrifter. Det for området geologisk ansvarlige, statsanerkendte museum registrerer sammen med Geologisk Institut, Københavns Universitet, al forskning på området og indgår ofte i dialog og fælles forskningsprojekter med forskerne.

Endvidere indsamler og registrerer museet fossile prøver fra Stevns Klint med henblik på opbygning af en geologisk referencesamling, der kan understøtte den videnskabelige forskning. Herunder registrerer og videreformidler museet de jævnlige fund af danekræ, der gøres ved Stevns Klint.

Fredningen skal bidrage til at sikre, fremme og aktivt understøtte den nationale og den internationale forskning og publikation af områdets geologiske værdier i et nationalt, internationalt og universelt perspektiv. Herunder skal fredningen sikre centrale forskningslokaliteter langs klinten – som i Kirkevig, ved Korsnæb og i Holtug.

Fredningen skal samtidig sikre, at der sker en regulering af indsamlingen af fossile materialer og prøver til forskningsformål.

Det for området geologisk ansvarlige, statsanerkendte museum har til opgave at fremme forskningen og være sparringspartner og aktiv vært for forskningen samt at behandle ansøgninger om udtagning af fossiler eller prøver til videnskabelige formål.

Herunder forestår museet kontakten til UNESCO og IUCN vedrørende videnskabelige forhold. Endeligt forestår museet kontakten til og dialogen med de mange amatørforskere, som anvender prøver fra klinten. Til at understøtte den internationale videnskabelige forskning har museet planer om at etablere fysiske faciliteter i form af studierum og værksteder for forskere.

3.5 Natur

Stevns klint er med sin kalkholdige undergrund et af de få områder i Danmark, hvor man kan opleve naturtypen næringsfattigt kalkoverdrev. Kalkoverdrevet langs klinten er i dag under pres fra den landbrugsmæssige drift med sprøjtning og gødskning, da store stræk langs klinten dyrkes som konventionelt landbrug.

Jordens bonitet er svingende, hvorfor man kan finde både hvedemarker og næringsfattigt kalkoverdrev side om side. De steder, hvor jorden har været taget ud af drift en årrække, indfinder der sig overdrevslignende natur over en kortere tidshorisont.

Inden for fredningsområdet vil man således kunne forvente, at der udvikler sig kalkoverdrev relativt hurtigt pga. det høje indhold af kalk i jorden og den tilstedeværende frøbank. Uden for fredningsområdet, hvor jorden fortsat dyrkes landbrugsmæssigt, vil der ikke udvikle sig kalkoverdrev, hvorfor jorden ikke tillægges yderligere restriktioner som følge af fredningen. I følge EU's Habitatdirektiv skal produktionen på arealer, som påvirker Natura2000-områder, tilrettelægges, så den ikke forringer udpegningsgrundlaget.

Der findes ligeledes små lommer med forholdsvis upåvirket overdrevsnatur. Her kan man finde de særlige arter af mosser, laver, svampe og planter, der er knyttet til kalkoverdrevet, som kun findes på et fåtalligt antal levesteder i Danmark.

Gennem fredningen og ved etableringen af en dyrkningsfri bræmme kan man medvirke til at sikre, at de følsomme overdrevsplanter får mulighed for at etablere sig langs klintekanten og dermed bevare dette unikke kalkoverdrev for fremtiden.

Undtaget her fra er området omkring Holtug, som er udpeget som Natura2000-område. Omkring Natura2000-områder skal produktionen tilrettelægges, så den ikke forringer udpegningsgrundlaget. Det har dog ikke noget med fredningen at gøre men med EU's Habitatdirektiv.

Faunaen langs Stevns Klint rummer flere sjældne arter som eksempelvis krybdyrene markfirben og hugorm. Førstnævnte er på EU Habitatsdirektivets bilag 4, der kræver, at man gør en særlig indsats for dens levesteder. Begge arter er knyttet til klintekanten og er sårbare overfor den landbrugsmæssige drift.

Derudover er der gjort fund af særlige edderkopper og løbebiller, som kun er fundet på dellokaliteter langs klinten, og som kun er kendt få andre steder i Danmark. Stevns Klint er også et helt særligt "hotspot" for ynglende flagermus, hvoraf der her er lokaliseret 10 forskellige arter.

For trækkende flagermus og sommerfugle fungerer klinten som ledelinje gennem landskabet.

Mange fugle finder vej til Stevns Klint som vigtig rastesteds mellem yngle- og overvintringslokaliteter andre steder i Europa. Stevns Klint er en af Nordeuropas vigtigste lokaliteter for efterårstræk for rovfugle.

Op mod 30.000 rovfugle, fordelt på ca. 20 arter, ses hvert år trække over Stevns Klint på deres lange færd

mellem ynglelokaliteterne i det nordlige Skandinavien og vinterophold i Sydeuropa. Vandrefalken, der kun har ynglet i Danmark i begrænset omfang, har været repræsenteret på Stevns Klint med 1 ynglende par fugle hver sæson siden 2007.

I 2015 fandt 2 par forholdene så acceptable på klinten, at de fik i alt 6 unger på vingerne.

3.6 Kulturhistorie

Kystområdet langs Stevns Klint rummer mange stærke og særegne kulturhistoriske spor, som vidner om den menneskelige aktivitet, der er foregået her gennem historien. Fælles for de kulturhistoriske spor er, at de har deres udspring i klinten som råstofforekomst eller som særlig geografisk lokalitet.

De kulturhistoriske spor er koncentreret centrale steder langs kysten. Industrilandskaber som Boesdal Kalkbrud, Holtug Kridtbrud og det endnu aktive Sigerslev Kridtbrud, klinteflader med spor efter indvinding af bygningssten, forarbejdningspladser samt de mange bygninger af kridtsten i det østsjællandske, vidner alle om generationers udnyttelse af klintens råstoffer.

Arbejdet i klinteskærene udgjorde tidligere, sammen med landbrug, fiskeri og søtransport, det væsentligste levebrød for lokalbefolkningen. I århundrede brugte man kalksten fra Stevns Klint til at bygge med. I middelalderen byggede man kirker og borge af udskårne sten, og man brændte kalk til mørtel.

Senere rationaliserede man stenproduktionen, og byggeri af kridtsten bredte sig til landboernes huse. I 1700-tallet slog husmænd bøsseflint til den danske hær. Senere blev stevnske flint brændt og udskibet til Aluminias fajanceproduktion i København. Produktionen af industri- og jordbrugskalk var omfattende, og det hvide skrivekridt bliver fortsat brudt og udskibet i store mængder.

Klintens højde og geografiske placering bevirker, at man fra klintekanten har vidt udsyn over Østersøen og Øresund. Her har lys fra signalbål og siden Stevns Fyr varskoet søfarende og fiskere om afstande og beliggenhed.

Man har holdt øje med fjender fra denne militærstrategiske forpost, der helt op i nyere tid har spillet en vigtig rolle med anlæggelsen af flere militære anlæg som Stevnsfort, Stevns Fyr-området og Mandehoved under Den Kolde Krig, hvor Stevns kom til at ligge som NATO's strategiske frontlinje mod øst.

Det blev også her, at NATO først ville opdage et eventuelt angreb fra Warszawapagten og at en tredje verdenskrig ville bryde ud. Området fik derfor en central strategisk rolle i hele NATO's forsvarskoncept og ikke kun som et forsvar af Stevns eller af Sjælland. De militære anlæg står i dag som vidner om netop denne rolle og den omfattende militære opbygning, der skete.

Klintens stejle væg har fungeret som et naturligt værn mod uvelkomne gæster fra søsiden, som var den primære færdselsåre for datidens trafik. Også spor fra ældre tiders forsvarsmæssige tiltag langs kysten kan endnu anes i landskabet. Befæstningsanlæg med skanser, kanonstier og kanonbatterier blev opført under Svenskekrigene i 1600- og 1700-tallet og senere benyttet i Englandskrigen i 1801-1814. Lokale stednavne som Hærvejen vidner om den militære betydning, området har haft i århundreder.

Som udflugtsmål er Stevns Klint vigtig i den samlede fortælling om udviklingen af turismen herhjemme,

hvor Stevns Klint som nationalt udflugtsmål i generationer har tiltrukket både lokale og turister. Traktørsteder og grønne områder betjener fortsat de mange besøgende, som hvert år valfarter til området, der nu har fået en ekstra dimension som UNESCO Verdensarv.

3.7 Turisme og rekreative værdier

Området er karakteriseret ved at opbyde store rekreative værdier og oplevelsesmæssige kvaliteter med udgangspunkt i verdensarven. Udsigten over havet og hen over klinten, naturen og det varierende landskab indbyder til oplevelser, fordybelse, afslapning, læring, aktivitet og forståelse.

Tal viser, at Stevns Klint i stigende grad tiltrækker besøgende fra nær og fjern. Området har oplevet en positiv udvikling i antallet af besøgende de senere år, hvilket forventes at stige yderligere som følge af det øgede fokus, der følger af at være blevet sat på verdenskortet gennem udnævnelsen til UNESCO Verdensarv.

Østsjællands museum har gennem en årrække formået at aktivere de stedlige attraktioner, primært gennem forskellige formidlingsmæssige tiltag med afsæt i museets ansvarsområder, og dermed tiltrække besøgende. De besøgende er hovedsageligt bosiddende i Danmark, men der ses også en stigning i antallet af udenlandske gæster.

Kommunale arealer bidrager i dag med mulighed for rekreativ udfoldelse i form af grønne områder med rast- og hvilefaciliteter m.m. Trampestien fungerer i sig selv som et grønt, rekreativt forløb, hvor bænke langs stien støtter op om denne funktion. Udbygning af rekreative faciliteter til betjening af flere og forskellige typer besøgende er indtænkt i Stevns Turistforenings og kommunens "Turismepolitiske redegørelse" fra 2015, der også har fokus på bæredygtig turisme.

3.8 Adgang

I dag løber der et omtrent 20 km langt stiforløb fra Rødvig i syd til Bøgeskoven Havn i nord. Fra Rødvig til Mandehoved bringer stien de besøgende helt tæt på klintekanten, hvorfra der er en storslået udsigt over havet.

Den sydligste del af stien mellem Rødvig og Boesdal Kalkbrud er fredet, mens det øvrige stiforløb er etableret som følge af en frivillig aftale mellem Stevns Kommune og de berørte lodsejere. Stiforløbet fra Mandehoved til Bøgeskoven foregår dels ad private fællesveje og offentlige veje, dels på strandbredden.

Trampestien er det bedste udgangspunkt for at danne sig et indtryk af den variation af klintens fysiske fremtoning, der er på hele strækningen. Samtidig fungerer stien som hovedfærdselsåre for den vandrende og forbindelsesled mellem områdets mange kystnære attraktioner og seværdigheder. Stien giver i højere grad den besøgende mulighed for at se kystområdet i en sammenhæng og forstå den aktivitet, der har været langs klinten de steder, hvor stien løber langs klintekanten.

Det er muligt at komme ud til trampestien og til attraktionerne fra det offentligt tilgængelige vejnet ad enkelte mindre stier og veje visse steder langs klinten. Flere af sådanne adgangsveje er ønskelige for dermed at give den besøgende mulighed for at gå ture rundt samt afpasse turens længde efter mål og ønsker.

3.9 Formidling

Stevns Klint rummer en række natur- og kulturhistorier, der er særegne og karakteristiske for området. Med en fredning ønskes mulighed for at fremme tilgængeligheden og formidlingen af disse historier i landskabet,

så der skabes en alsidig og fagligt velfunderet besøgsoplevelse for alle, der besøger Stevns Klint.

Der sker allerede i dag en omfattende, aktiv formidling langs Stevns Klint af områdets særegne historier. Denne formidling sker på en række forskellige måder, som i vid udstrækning tager udgangspunkt i de unikke autentiske rammer gennem forskellige former for formidling på stedet. Formidlingen henvender sig til et meget bredt dansk og internationalt publikum.

Østsjællands museum etablerede i 2012 en gennemgående formidling langs hele Stevns Klint. Formidlingen består dels af en gennemgående skiltning, der tager imod gæsterne ved de traditionelle ankomststeder og leder dem langs trampestien og undervejs giver en formidling af de enkelte steders unikke historier.

Denne formidling understøttes endvidere af en meget anvendt mobil app, som giver uddybende information, billeder, film og grafik omkring historierne på stedet. Såvel skiltningen som den mobile app formidler klintens fire hovedhistorier; Kalkens geologi, Kalkens kulturhistorie, Den Kolde Krig og Den levende natur, som er gennemgående temaer i al formidling. Formidlingen sker på dansk, engelsk og tysk til såvel et lokalt, nationalt som internationalt publikum.

Det er et afgørende aspekt af optagelsen af områdets universelle geologiske værdier som UNESCO Verdensarv, at publikum sikres adgang til at opleve og modtage en aktiv formidling af områdets geologi samt i et vist omfang den særegne kulturhistorie og natur, der knytter sig til området.

Geologien i Stevns Klint repræsenterer en stor og kompleks historie. For at kunne løfte denne historie ud til et bredt og internationalt publikum, der besøger de forskellige steder ved klinten, forudsætter det en aktiv, levende formidling, skiltning eller andre formidlingsmæssige tiltag i landskabet. Formidlingen skal hjælpe et bredt publikum til at kunne afkode de elementer i klintens geologi – herunder lagserierne – og de historier de rummer, og som gør dem unikke.

Det er derfor et centralt og et særskilt formål med områdets fredning, at der sker en aktiv og varieret formidling af verdensarvshistorien til et bredt, dansk og internationalt publikum gennem relevante, nyskabende og bæredygtige formidlingsformer i landskabet og i det tiltænkte besøgscenter og støttepunkter langs klinten – herunder særligt i Boesdal og i Højerup.

Det er det for området geologisk ansvarlige, statsanerkendte museum, der forestår udviklingen og varetagelsen af den primære formidling i samarbejde med relevante lokale og nationale aktører. Det er samtidig museets opgave fagligt at understøtte øvrige formidlingstiltag med henblik på at skabe en alsidig og fagligt velfunderet formidling af områdets centrale historier med udgangspunkt i de autentiske lokaliteter.

Formidlingskonceptet for hele besøgsoplevelsen langs Stevns Klint vil gennemgå en omfattende fornyelse. Dette tager netop udgangspunkt i anvendelsen af forskellige formidlingsformer på stedet gennem såvel en aktiv, levende formidling som gennem traditionelle formidlingsformer, som bedst muligt understøtter varierede oplevelser og besøgsituationer for meget forskellige målgrupper. Der vil i udviklingen af formidlings-tilbuddene blive lagt stor vægt på at afstemme formidlingen mellem de enkelte steder.

3.10 Natura 2000-interesser

I fredningsområdet er Holtug Kridtbrud udpeget som Natura 2000-område. Udpegningsgrundlaget er forekomsten af Stor Vandsalamander, de kalkholdige søer og vandhuller med Kransnålalger samt overdrev og

krat på en bund med varierende kalkholdighed.

4. Plan zone - og fredningsmæssige forhold

4.1 Planmæssige forhold

4.1.1 Gældende kommuneplan

Området er omfattet af Stevns Kommuneplan 2013.

Mål for planstrategien under emnet Turisme vil understøttes af en fredning ved følgende punkter:

- Sikre formidlingen af Stevns Klint ved at skabe rammerne for et besøgscenter for klinten.
- På samme tid styrke oplevelsesmulighederne samt beskyttelsen af Stevns Klint og kyst ved at skabe rammerne for en videreudvikling af koncentrerede besøgsområder.
- Forbedre infrastrukturen og adgangen til klinten og andre attraktioner både for cyklister, bilister, vandrende og sejlende, for derved at give flere mulighed for at opleve Stevns.
- Arbejde for at fastholde den besøgende ved at udvikle oplevelsesværdien af vores mangeartede og helt lokale natur- og kulturattraktioner.

Mål for planstrategien under emnet Identitet vil understøttes af en fredning ved følgende punkter²⁴:

- Bevare og udvikle de karakteristiske landskabstræk og kulturspor for at styrke det, der gør det stevnske landskab til noget særligt.
- Udvikle hvert lokalområde med udgangspunkt i det, der er dets særlige kvalitet for at styrke identiteten og tilhørsforholdet.
- Arbejde for at give den stevnske befolkning større tilknytning til deres lokalområde, blandt andet ved at skabe flere og bedre lokale offentlige rekreative områder.
- Udbrede kendskabet til Stevns ved blandt andet at videreudvikle Stevns Klint som turistattraktion.

Stevns Klint samt kyst er udpeget som ”særligt værdifuldt naturområde”. Kommunens målsætning for eksisterende og potentielle naturområder er at:

- Bevare, øge og genoprette naturen, hvor der er eller kan skabes levesteder for det vilde plante- og dyreliv. Stevns Kommune vil arbejde for at forbedre sammenhængen mellem disse, for derigennem at sikre og øge artsrigdommen (biodiversitet), rekreative muligheder og naturnær håndtering af regnvand.
- Naturværdier i områderne skal sikres og forbedres gennem naturpleje, naturgenopretning, fredning og arealopkøb.

4.1.2 Lokalplanforhold

Der er følgende gældende lokalplaner i fredningsområdet: Lokalplan 32, Fabriksanlæg og udskibningsbro ved Stevns Kridtbrud. Specifik anvendelse er industri med særlige beliggenhedskrav.

Lokalplan 73, Stevns Fyr. Specifik anvendelse er rekreativt område.

Lokalplan 47, Boesdal Kalkbrud. Specifik anvendelse er område til offentlige formål. Påbegyndelse af nye lokalplaner for områderne Stevns Fyr og Boesdal Kalkbrud er godkendt.

4.1.3 Stevns Klint forvaltningsplan

Forvaltningsplanen er det "... overordnede styringsredskab, som medvirker til at bevare og fremme Stevns Klints enestående universelle betydning. Forvaltningsplanen lægger rammerne for, hvordan vi tager vare på Stevns Klint på en bæredygtig måde og i overensstemmelse med UNESCO's Verdensarvskonvention". En fredning vil understøtte forvaltningsplanens intentioner.

4.1.4 Øvrige planer og politikker

En fredning vil støtte op omkring Turismepolitisk redegørelse, Naturpolitik, Handleplan for markfirben, Re-kreativ Politik og Sundhedspolitik.

4.2 Zonestatus

Fredningsområdet er omfattet af landzonestatus på nær en forbindelsessti med matrikelnummer 7000 x, Ll. Heddinge by, Ll. Heddinge, som befinder sig i byzone.

4.3 Fredningsmæssige forhold

Gældende i fredningsområdet eller tilstødende områder.

- Koldkrigsanlægget Stevnsfort og omgivelser, matrikel numre 26 a, 26 i, 26 m, 27 a, 27 b og 27 c, Ll. Heddinge by, Ll. Heddinge, er omfattet af en bygningsfredning i f. Bygningsfredningslovens § 3 stk. 1 og 2.

- Højerup gl. kirke, matrikelnummer 42, Højerup by, Højerup, er omfattet af Naturbeskyttelseslovens § 18 efter lov om fortidsminder og er bygningsfredet efter Bygningsfredningslovens § 4 efter lov om fredning af bygninger opført før 1536. Hele området er omfattet af Naturbeskyttelseslovens § 19 efter lov om kirker. Herudover er matriklerne 4a, 3d, 41a, 36, 42, 31, 3r, 3q, 41b, 3t, 3 u og 3v helt eller delvist omfattet af Exnerfredning.

- De to fyr fra hhv. 1818 og 1878 samt fyrmesterboligen, matrikelnummer 12 c, Tommestrup by, St. Heddinge, er omfattet af en bygningsfredning fra 1932, udvidet i 2002.

- På matriklerne 36, 3d, Højerup by, Højerup, og 33 e, Holtug by, Holtug, findes fredskov.

- På matrikel nr. 23 a, 70a, 24r og 24c Ll. Heddinge by, Ll. Heddinge er et stiforløb fredet. Størstedelen af den fredede sti indgår som en del af den nuværende Stevns Klint Trampesti.

4.4 Øvrige forhold

Gældende i fredningsområdet eller tilstødende områder.

- Anlæg med tilhørende bygninger på Stevns Fyr-området, matrikelnummer 12 c, Tommestrup by, St. Heddinge og Mandehoved-Flagbanken, matrikelnummer 24 h, 63 c, 24 g, 63 b Sigerslev by, St. Heddinge og 20 i, Holtug by, Holtug, er omfattet af Kulturstyrelsens udpegning af særligt bevaringsværdige anlæg fra Den

Kolde Krig.

- Område ved Lilledal er udlagt som kulturarvsareal. Arealet berører matriklerne 19 c, 19 d, 19 k, 19 g og 21 a, Sigerslev by, St. Heddinge...”.

III. Sammendrag af udtalelser til fredningsnævnet

Nedenfor gengives et sammendrag af de bemærkninger, der er fremsat på det offentlige møde og under besigtigelserne samt i de skriftlige indlæg:

Det er gjort gældende, at en fredning er unødvendig.

De geologiske værdier i området er allerede tilstrækkeligt sikret ved den eksisterende lovgivning, for eksempel planloven, naturbeskyttelsesloven, kystbeskyttelsesloven, råstofloven, museumsloven og EU-direktiver.

De kulturhistoriske værdier i området er også sikret uden en fredning. Formidlings- og forskningsmæssige tiltag kan også sikres og reguleres uden fredning.

Det er også gjort gældende, at der har været lokal opbakning til udnævnelsen til verdensarv. Derimod har en fredning ikke opbakning blandt lodsejerne og i det nære lokalmiljø. En fredning vil vanskeliggøre samarbejdet fremover mellem lodsejerne og kommunen.

Naturklagenævnets afgørelse af 27. august 2004, hvor en fredning blev afvist, er til hindrer for, at der nu kan ske en fredning. Der er ikke sket ændringer, der nødvendiggør en fredning. Optagelsen på UNESCOs liste over verdensarv nødvendiggør ikke en fredning.

Det er anført, at fredningsforslaget understøtter kommunens intentioner om udvikling af turismeøkonomien. Verdensarven bruges som en løftestang for økonomien i kommunen, men turismefremme er ikke et legitimt mål for fredning. En fredning vil betyde, at der kommer flere besøgende i hele området langs klinten, og dette vil være til skade for naturen og til ulempe for beboerne i området. En fredning vil bringe forstyrrelse til området, og der vil ske uhensigtsmæssig parkering af biler

Fredningsforslagets muligheder for at etablere borde, bænke, skraldespande, toiletter, anløbsbroer, udsigtsplateauer, trapper, p-pladser med videre vil medføre en ”tivolisering” af området. Dette vil medføre en forstyrrelse af naturen.

Fredningsforslagets mulighed for at opføre trapper og bygningsværker vil sætte udnævnelsen til verdensarv på spil. Der er ikke behov for flere trapper.

Det er gjort gældende, at forslaget om at etablere et næringsfattigt kalkoverdrev på en 25 meter bred dyrkningsfri bræmme er kommet ind på et sent tidspunkt i overvejelserne og er måske medtaget i fredningsforslaget for at adskille det nuværende forslag fra det forslag, som Naturklagenævnet afviste i 2004.

Etablering af et næringsfattigt kalkoverdrev vil ikke være en genopretning af naturen. Der har på dette sted aldrig været et næringsfattigt kalkoverdrev i større målestok. Derimod er jorden af høj bonitet.

Området er i kommuneplanen udpeget som særligt værdifuldt landbrugsområde i kommunen. Derfor bør der ikke ske fredning af disse værdifulde landbrugsområder.

Det er også gjort gældende, at omdannelse fra landbrugsjord i drift til dyrkningsfrit overdrev er et anlægsarbejde, der må karakteriseres som et naturgenopretningsprojekt. Efter naturbeskyttelseslovens § 38a kræves det, at de myndigheder, der er ansvarlige for gennemførelsen af projektet og afholder omkostningerne, anbefaler en fredning. I dette tilfælde har staten ikke anbefalet fredningsforslaget.

Etablering af et næringsfattigt kalkoverdrev vil være omkostningskrævende og vil tage lang tid. Laget af moræneler er så tykt, at det vil være overordentligt svært at etablere et næringsfattigt kalkoverdrev.

Pasning af den 25 meter brede næringsfattige bræmme vil blive vanskelig for kommunen, idet det ikke kan forventes, at lodsejerne vil arbejde sammen med kommunen om dette projekt. Det kan heller ikke forventes, at lodsejerne vil give plejemyndigheden adgang til bræmmen over jord, der ikke er omfattet af fredningen.

En 25 meter bred bræmme er ikke nødvendig af hensyn til sikkerheden, idet lodsejerne er villige til at forpligte sig til at lægge yderligere jord til, hvis dette skulle blive nødvendigt.

Det er blevet anført, at der ikke er behov for flere stier, end de stier, der allerede findes i området. De foreslåede stier vil i stor udstrækning forstyrre privatlivets fred ved at ligge tæt på boliger og haver.

Et ubrudt stiforløb på klintekanten i det sydligste og mellemste stykke er tilstrækkeligt sikret ved, at samtlige lodsejere forpligter sig til medlemskab af lodsejerforeningen og forpligter sig til at overholde foreningens vedtægter og rette sig efter foreningens beslutninger, og ved at denne forpligtelse kan tinglyses på den enkelte ejendom.

Der er ingen grund til at etablere en sti på klintekanten i det nordlige stiforløb. Den eksisterende sti langs stranden i det nordlige stiforløb er passabel de fleste dage og giver en anden oplevelse end en sti på klintekanten. Eventuelt kan forstranden bearbejdes, så den bliver lettere at gå på. I øvrigt er de eksisterende stier i det nordlige område tilstrækkelige.

I den nordlige del af området er der hverken kridtklint eller fiskeler eller andre verdensarvfænomener, men blot en moræneskrænt. Der er sket store skred siden sidste fredningsforslag.

Det er blevet anført, at den nordlige del af stien bør ligge på klintekanten, idet det er meget vanskeligt og ofte helt umuligt at passere på stranden. Når det er højvande, kan man ikke gå på stranden, og når det er lavvande, går man ofte i rådden tang.

Det er også blevet anført, at færdsel på trampestien fra solnedgang til solopgang ikke bør være tilladt. Det giver utryghed, at folk færdes efter solnedgang med lommelygter og pandelygter.

Det foreslåede stiforløb vil flere steder skulle passere beskyttede diger, hvilket er i strid med bestemmelserne i museumslovens § 29a. Digerne viser en blokudskiftning. Digerne er biologiske spredningskorridorer og levesteder for dyr og planter, og digerne er interessante landskabselementer, der fortæller en vigtig del af Danmarkshistorien.

Det er gjort gældende, at et stiforløb tværs hen over digerne vil ændre digernes tilstand, og færdslen vil resultere i en ødelæggelse af digerne. Digerne vil også være en hindring for pasning af den 25 meter brede bræmme.

Det er også anført, at en fredning vil betyde fald i ejendomsværdien og dårligere lånemuligheder.

Fredning vil medføre, at flere af ejendommene bliver for små til at kunne drives økonomisk forsvarligt. Nogle ejendomme vil ændre status fra landbrugsejendom til bolig, og dette medfører højere ejendomsbeskatning. Nogle steder vil EU-tilskud bortfalde på grund af fredningen. Lodsejerne skal stadig betale ejendoms-skat af et fredet areal, som ikke kan anvendes landbrugsmæssigt, og derfor bør de pågældende arealer eksproprieres til den aktuelle markedspris for landbrugsjord i området.

Det er yderligere anført, at store ejendomme også vil komme til at mangle areal. Landbrugsjord er en mangelvare på Stevns, og det betyder, at de erstatningsarealer, der nødvendigvis skal købes, ligger langt fra de øvrige arealer, hvilket er uhensigtsmæssigt.

En fredning vil blive meget dyr. Ud over erstatningen til lodsejerne skal medregnes udgifter til for eksempel anlæg af det næringsfattige kalkoverdrev og pleje af arealerne.

Det er også gjort gældende, at flere besøgende i området vil være til væsentlig gene for dyrelivet i området, for eksempel karmindompap, markfirben, vandrefalk og stor vandsalamander.

Fredningen vil medføre, at EU's fuglebeskyttelsesdirektiv ikke kan blive respekteret, og at vandrefalkenes ynglepladser ved Stevns Klint bliver bragt i fare. En fredning er ikke af betydning for trækfuglene, som blot trækker over klinten på grund af den geografiske placering.

Det er blevet anført, at en fredning ikke alene bør omfatte de private arealer, men også de offentligt ejede arealer langs klinten.

Det er også blevet anført, at en fredning vil modvirke Natura 2000 beskyttelsen af Holtug Kridtbrud.

Tommestrup Vandværk har gjort indsigelse mod etablering af en sti, der vil passere tæt på vandværkets bygning og boring, idet det er ønskeligt med så lidt færdsel som muligt i området omkring vandværket.

Naturstyrelsen, nu Miljøstyrelsen, er af sagsrejserne blevet spurgt, om styrelsen ville deltage som sagsrejsers. Dette ønskede styrelsen ikke, men styrelsen har ikke modsat sig fredningsforslaget og har ikke haft indsigelser mod, at de arealer, som styrelsen ejer, indgår i en eventuel fredning.

Region Sjælland, Regional Udvikling, har ikke haft bemærkninger til fredningsforslaget, idet fredningsforslaget ikke forholder sig til råstofinteresser, brydningsrettigheder eller allerede anmeldte graverettigheder.

Østsjælland Museum har anbefalet, at den til enhver tid bestående klinteprofil fredes med henblik på at etablere en positiv og klart defineret adfærdsregulering, som kan sikre verdensarven og muliggøre udforskning og formidling på en bæredygtig måde. Østsjælland Museum har samtidig anbefalet en juridisk bindende sikring af adgangen til og langs Stevns Klint.

Østsjællands Museum har udtrykt bekymring over en række mulige trusler mod beskyttelsen af verdensarven. Efter UNESCOs verdensarvskonventions artikel 5, litra d, skal det enkelte land anvende de stærkest mulige redskaber indenfor den eksisterende nationale lovgivning med henblik på at sikre de udpegede værdier. Dette vil for Stevns Klints vedkommende være en fredning.

Friluftsrådet, der er en ”paraplyorganisation” for 92 landsdækkende organisationer med relation til friluftslivet, har anbefalet, at fredningsforslaget gennemføres. Der er en oplagt offentlig forpligtelse i at beskytte og formidle den enestående geologiske lokalitet. Kystområdet indeholder stærke og særegne kulturspor, og der er store rekreative interesser i fredningsområdet.

Friluftsrådet har også anført, at det er oplagt, at offentligheden skal sikres mulighed for at færdes og opholde sig i området. Offentlighedens adgang sikres bedst gennem en fredning, idet en sikring ikke kan opnås ved frivillige aftaler, der kan opsiges og ensidigt ændres.

Friluftsrådet har yderligere anført, at en trampesti langs klintekanten er af afgørende betydning for offentlighedens mulighed for at opleve værdierne. Fredningsforslagets foreslåede stiforløb i den nordlige ende er langt at foretrække frem for de nuværende frivillige færdselsmuligheder. Friluftsrådet ønsker mulighed for at udtale sig om plejeplaner.

Ornitologisk Forening, Stevns afdeling, har anbefalet fredningsforslaget, og har bemærket, at det er væsentligt, at der indføres flyveforbud hele året af hensyn til vandrefalkene.

GEUS, De Nationale Geologiske Undersøgelser for Danmark og Grønland, har udtrykt tilfredshed med, at Stevns Klint fremtidssikres gennem en fredning. GEUS har bemærket, at sikringen og beskyttelsen af klinten og dens fri dynamik og reguleringen af de forskellige forhold angående færdsel ved klinten m.m. langtidssikres ved en fredning, hvor klintens status lovmæssigt bliver fastslået.

Der er også fra andre sider udtalt generel støtte til fredningsforslaget.

IV. Fredningsnævnets bemærkninger

Generelle bemærkninger

Fredningsnævnets afgørelse er truffet i enighed.

Efter naturbeskyttelseslovens § 33, stk. 1, kan fredningsnævnet gennemføre fredning til varetagelse af de formål, der er nævnt i lovens § 1.

Af naturbeskyttelseslovens § 1 fremgår, at loven særligt tilsigter at beskytte naturen og de landskabelige, kulturhistoriske, naturvidenskabelige og undervisningsmæssige værdier og at give befolkningen adgang til at færdes og opholde sig i naturen og at forbedre mulighederne for friluftsliv.

Det er alene Miljøministeriet, kommunerne og Danmarks Naturfredningsforening, der kan foreslå fredninger af nye områder. Naturstyrelsen og Kommunernes Landsforening og Danmarks Naturfredningsforening har

sammen udarbejdet ”Handlingsplan for fredning 2013”.

Det fremgår af denne handlingsplan, at parterne på fredningsområdet er enige om, at følgende tre hovedformål skal prioriteres i de kommende år:

”... Perlerne – de unikke, de vigtigste, de nationalt værdifulde lokaliteter. Der sættes yderligere fokus på at beskytte vore mest vigtige ”kronjuveler” med fredning, det stærkeste beskyttelsesinstrument, der er til rådighed.

Større, sammenhængende naturområder. Herved modvirkes tendensen til fragmentering af naturarealer, og i stedet sikres en mere robust natur, hvor arterne har mulighed for at leve og sprede sig, og hvor befolkningen kan opleve naturen.

Landskabsfredning – større, uforstyrrede landskaber. Beskyttelse af særligt smukke og karakteristiske landskaber mod bebyggelse, tilplantning, terrænændringer mv....”.

Det er fredningsnævnets opfattelse, at formålet med fredning af Stevns Klint er omfattet af de hensyn, der er opregnet i naturbeskyttelseslovens § 1. Fredningen falder desuden godt i tråd med prioriteringen i den nævnte handleplan for fredning, idet Stevns Klint er en af ”kronjuvelerne” og har en fredningsmæssig værdi, der er af væsentlig, national betydning.

Natur- og Miljøklagenævnet afviste den 27. august 2004 med stemmerne 5 mod 4 at frede Stevns Klint. Det er fredningsnævnets opfattelse, at afgørelsen fra 2004 ikke er til hinder for, at der nu sker fredning. Fredningsnævnet bemærker i denne forbindelse, at nærværende fredningsforslag på væsentlige punkter adskiller sig fra det tidligere, og at der med en fredning skabes en ubrudt trampesti fra Rødvig Havn til Bøgeskov Havn på ca. 16 km. i det område, der i 2014 blev udnævnt til UNESCO verdensarv.

Stier

Efter de foreliggende oplysninger må fredningsnævnet lægge til grund, at der i årenes løb har været udfordringer i at opretholde frivillige aftaler om trampestien med enkelte lodsejere, og at enkelte lodsejere i perioden har opsagt aftalen eller truet med at gøre det.

Fredningsnævnet bemærker, at adskillige af de lodsejere, der ønskede besigtigelse, havde frabedt sig, at repræsentanter fra kommunen m.v. var til stede.

Desuden finder fredningsnævnet, at det i forbindelse med fredningen er nødvendigt at forlænge stiforløbet, således at også den nordlige del af området sikres et kystnært stiforløb helt frem til Bøgeskoven. Fredningsnævnet har herved lagt vægt på, at det ofte er vanskeligt at gå på stranden i det nordlige område, og at lodsejerne i dette område ikke har ønsket at indgå frivillige aftaler om en trampesti.

Det er efter en samlet vurdering fredningsnævnets opfattelse, at et ubrudt stiforløb, Stevns Klint Trampesti, bedst sikres ved en fredning. Hertil kommer sikring af et antal stier, der giver mulighed for at komme til og fra Stevns Klint Trampesti flere steder i dens forløb.

Fredningsnævnet forudsætter, at trampestien i hele sit forløb er placeret så tæt på klintekanten som muligt.

Navnlig sikkerhedsmæssige grunde kan nødvendiggøre, at stien placeres lidt længere væk fra klintekanten. Ligeledes kan det ved skred blive nødvendigt at flytte stien lidt væk fra klintekanten.

Efter en samlet vurdering finder fredningsnævnet det nødvendigt at frede en bræmme, der regnes fra klintekanten og 25 meter ind i landet. Arealet fremgår af det vedhæftede fredningskort af 1. december 2016 (sydlig del) og 13. marts 2017 (nordlig del).

Kalkoverdrev

Efter det oplyste har der aldrig været et næringsfattigt kalkoverdrev i større målestok på dette sted, og jorden er af høj bonitet. Desuden må det antages, at etablering af et næringsfattigt kalkoverdrev på dette sted vil være omkostningskrævende både i etableringsfasen og i den fortløbende pleje. Endelig vil et næringsfattigt kalkoverdrev pålægge adskillige lodsejere væsentlige ulemper.

Fredningsnævnet bemærker yderligere, at det offentlige ejer betydelige arealer i området, og at der på disse arealer og på private arealer efter nærmere aftale med enkelte lodsejere kan etableres næringsfattige kalkoverdrev, hvis dette ønskes.

Fredningsnævnet finder ikke, at det er nødvendigt at pålægge den 25 meter brede bræmme bestemmelser om, at der ikke må opdyrkes, gødskes, sprøjtes, kalkes eller omlægges. Fredningsnævnet finder heller ikke, at der skal etableres et næringsfattigt kalkoverdrev i bræmmen.

Fredningsnævnet har derfor bestemt, at arealerne inden for den 25 meter brede bræmme kan benyttes til landbrugsmæssige formål som hidtil, men således, at der inden for arealet og så tæt på klintekanten som muligt udlægges en trampesti.

Delområder

I fredningsforslaget er udpeget syv delområder.

Fredningsnævnet finder det ikke nødvendigt med en særbestemmelse om Stevnfortet eller området omkring Højerup eller matr.nr. 4a Højerup by, Højerup, idet fredningsafgørelsens generelle bestemmelser for det freddede område findes tilstrækkelige.

Fredningsnævnet bemærker særligt om matr.nr. 4a, Højerup by, Højerup, at hvis klinten skrider i et sådant omfang, at det af sikkerhedsmæssige hensyn er nødvendigt at flytte trampestien ind, vil der være mulighed for at flytte stien inde i bræmmen på 25 meter. Hvis trampestien derved bliver flyttet så langt ind, at det vil være til væsentlig gene for privatlivets fred på ejendommen, kan der optages sædvanlige forhandlinger med de berettigede om en ændring af stiforløbet, uden at dette behøver at finde udtryk i fredningsafgørelsen.

Fredningsnævnet har fundet det hensigtsmæssigt at fastholde fire delområder: Boesdal Kalkbrud, Stevns Fyrcenter, Mandehoved – Stevns Naturcenter samt Holtug Kridtbrud.

Om Boesdal Kalkbrud og Stevns Fyrcenter bemærker fredningsnævnet, at det ikke er hensigtsmæssigt at afvente udarbejdelse af en kommunal helhedsplan eller 10 år efter fredningen, før fredningsbestemmelserne

træder i kraft. Derfor træder fredningsbestemmelserne for disse to områder i kraft samtidig med, at fredningsbestemmelserne for de øvrige områder træder i kraft.

Fredningsnævnet finder det ikke nødvendigt at få forelagt helhedsplanen vedrørende Boesdal Kalkbrud til godkendelse, idet bemærkes, at helhedsplanen alene omfatter et besøgscenter med tilhørende faciliteter, som indgår i et projekt i Forsøgsordningen for kyst- og naturturisme.

Særlige bemærkninger

Stien over matr.nr. 40a og 38a Holtug by, Holtug, og på Præstegårdsvej kan omlægges, hvis et sammenhængende, kystnært stiforløb til Holtug Strandvej sikres ved tinglysning.

For så vidt angår matr.nr. 36a Holtug by, Holtug, bemærker nævnet, at der på denne ejendom ikke er anledning til at gøre undtagelser fra det ubrudte stiforløb langs klintens kant. Nævnet har under besigtigelsen konstateret, at der i øjeblikket er græsplæne helt ud til klinteprofilet, men nævnet bemærker samtidig, at der vil være mindst 105 meter i afstand mellem beboelsesejendommen og den del af 25 meter bræmme, der er nærmest beboelsesejendommen. I fredningsbestemmelsens § 3, stk. 6, er præciseret, at eksisterende, lovlige flyveaktiviteter fra denne ejendom kan fortsætte som hidtil i det nuværende omfang, ligesom fredningen ikke er til hinder for, at der af hensyn til sikkerheden i forbindelse med flyveaktiviteterne opsættes et hegn med en maksimal højde på 1 meter langs stien. Hegnets nærmere udformning fastlægges af plejemyndigheden i samarbejde med lodsejeren.

For så vidt angår matr.nr. 33d Holtug by, Holtug, bemærker nævnet, at stiforløbet mest hensigtsmæssigt kan lægges langs med skellet på den nordlige og vestlige side langs beplantningsbæltet omkring plateauet, som det fremgår af det vedhæftede fredningskort.

Den nordlige del af stien på matr.nr. 34b, Sigerslev by, St. Heddinge, (Stevns Kalkbrud), kan omlægges til et mere kystnært forløb, herunder med etablering af en trappe og opsætning af trådhegn langs stien af hensyn til sikkerheden, hvis dette stiforløb sikres ved tinglysning.

Fredningsnævnet finder ikke anledning til at fastlægge et stiforløb fra Barmhertighedens forlængelse til klinten. Der er under sagsbehandlingen rejst tvivl, om hvorvidt der i øjeblikket eksisterer en sådan sti, selv om den i fredningsforslagets kortmateriale vises som eksisterende sti. Desuden finder nævnet, at der ikke er behov for denne sti, idet der inden for kort afstand både nord og syd for dette sted vil være stier, der forbinder trampestien med de offentlige veje.

Fredningsnævnet finder, at fredningens generelle 25 meter bræmme også bør omfatte Stevns Fortet. Det forhold, at Stevns Fortet, som er ejet af Stevns Kommune, er omfattet af bygningsfredning, findes ikke at kunne begrunde, at Stevns Fortet ikke skal indgå i en samlet fredning af Stevns Klint i samme omfang som de øvrige ejendomme langs klinten. Fredningsnævnet har derfor besluttet at medtage en 25 meter kystnær bræmme af matr.nr. 26i og 27b, begge Ll. Heddinge By, Ll. Heddinge i fredningen.

Stien over matr.nr. 34 Ll. Heddinge, Ll. Heddinge, kan omlægges inden for samme matrikelnummer, hvis det nye stiforløb sikres ved tinglysning.

Fredningsnævnet bemærker, at sejlads med vandscootere ikke er tilladt i Natura 2000 områder, og derfor har

fredningsnævnet ikke medtaget en bestemmelse herom i fredningsbestemmelserne.

Fredningsnævnet finder det ikke nødvendigt, at fredningsbestemmelserne omtaler råstofinteresser, brydningsrettigheder og allerede anmeldte graverettigheder, idet der med fredningsforslaget ikke er tilsigtet ændringer i disse anliggender.

Fredningens afgrænsning

Det fredede område fremgår af vedhæftede fredningskort af 1. december 2016 (sydlig del) og 13. marts 2017 (nordlig del) og omfatter følgende matrikelnumre:

Ejerlav:	Matr.nr.:
Holtug By, Holtug	del af 20b, del af 20h, del af 20k, del af 20i, del af 21d, del af 21e, 22g, 22f, del af 22h, del af 32e, del af 32f, del af 33d, del af 33e, del af 33f, del af 33g, del af 33i, del af 34a, del af 35b, del af 36a, del af 37a, 38a, del af 39a, 40a,
Tommestrup By, St. Heddinge	del af 3b, del af 3f, del af 3n, del af 4d, del af 4f, del af 10b, 10d, 11a, del af 11b, del af 12c, del af 15a, del af 18a, del af 20a, 36a, 36b, 33a, 33b, 37,
Sigerslev By, St. Heddinge	del af 17d, del af 19c, del af 19d, del af 21a, del af 21d, del af 24b, 24c, del af 24h, del af 25c, del af 25e, del af 25h, del af 32c, del af 34b, 63c, 66,
Højerup By, Højerup	del af 3c, 3d, 3e, 3q, 3r, 3t, 3ø, del af 4a, del af 4f, del af 22a, del af 25b, del af 26f, del af 26g, del af 27a, 31, 36, 41a, 41b, 42, 44,
Ll. Heddinge By, Ll. Heddinge	del af 23a, del af 24c, 24e, 24r, 24t, 24v, 26i, 27b, 27c, 27g, 28b, del af 34, 62, 70a, 70b, 7000c, 7000x,

samt nogle umatrikulerede arealer på 11,18 ha.

V. Fredningsbestemmelser

§ 1 Fredningens formål

1. at sikre og bevare områdets geologiske værdier af enestående, universel betydning.
2. at sikre områdets helt særegne kulturhistoriske værdier som er knyttet til klinten.
3. at sikre og understøtte relevante formidlings- og forskningsmæssige tiltag med udgangspunkt i de unikke, stedlige værdier og samspillet mellem dem.

4. at sikre offentligheden god tilgængelighed til den geologiske verdensarv samt til den særlige kulturarv og natur via et sammenhængende, kystnært stiforløb, Stevns Klint Trampesti.
5. at sikre og forbedre de rekreative værdier - herunder oplevelser, der er knyttet til klinten, naturen, verdensarven samt udsigten over havet.
6. at sikre en generel bæredygtighed og bred forankring i udforskningen, forvaltningen, publikumsadgangen og formidlingen af områdets natur- og kulturværdier.
7. at medvirke til at sikre, at naturtyper og arter, som er omfattet af Natura 2000-beskyttelse, har en gunstig bevaringsstatus.

§ 2 Fredningens omfang og afgrænsning

Det fredede område afgrænses mod vandet af linjen for højeste daglige vandstand til 25 meter fra klinteoverkanten ind i landet. Fredningsgrænsen følger naturlige indskæringer i land. Visse offentligt ejede arealer er omfattet af fredningen i større omfang. Enkelte steder er alene klinteprofilen og klinteoverkanten omfattet af fredningen. I det omfang det nye stiforløb i den ubrudte Stevns Klint Trampesti fra Rødvig Havn til Bøgeskov Havn ligger uden for fredningsområdet, er denne sti også omfattet af fredningen. Det samme gælder eksisterende og nye tilslutningsstier, der er vist på fredningskortet. Fredningsgrænsen mod land fremgår af fredningskortet.

§ 3 Arealernes beskyttelse og anvendelse

1. Det fredede område skal bevares i sin nuværende tilstand, med mindre en tilstandsændring er tilladt eller påbudt i de følgende bestemmelser eller tillades ved dispensation.
2. Bortset fra det areal, der er udlagt til Stevns Klint Trampesti og andre stier, kan arealet benyttes som hidtil til for eksempel landbrugsmæssige formål.
3. Fredningen er ikke til hinder for, at det fredede areal efter lodsejerens ønske kan udvikles til næringsfattigt kalkoverdrev enten ved pleje eller ved naturgenopretning. Den nærmere naturpleje tilrettelægges i en plejeplan, jf. § 8.
4. På arealerne inden for fredningen må der ikke plantes træer eller buske, og arealerne må ikke tilplantes med udsigtshæmmende afgrøder.
5. Eksisterende træer og buske på klintekanten kan bevares med hjemmehørende arter. Plejemyndigheden sikrer udsigtskiler passende steder. Den nærmere drift og vedligeholdelse fastlægges i plejeplanen.
6. Flyvning er ikke tilladt med udgangspunkt fra fredningsområdet. Undtaget herfra er flyvning med paraglidere og lignende ikke-motoriserede luftfartøjer med udgangspunkt fra højst to udpegede steder på klinten. Plejemyndigheden udpeger disse to steder, som kan flyttes under hensyn til fuglenes yngleaktiviteter i området. Undtaget fra forbuddet er tillige eksisterende, lovlige flyveaktiviteter på matr.nr. 36 a, Holtug by, Holtug, der kan fortsætte som hidtil i det nuværende omfang. Fredningen er ikke til hinder for, at der af hensyn til sikkerheden i forbindelse med flyveaktiviteterne på denne ejendom opsættes et hegn med en maksimal højde på 1 meter langs stien. Hegnets nærmere udformning fastlægges af plejemyndigheden i samarbejde

med lodsejeren.

7. Rappelling/klatring er ikke tilladt inden for fredningsområdet undtagen i særlige tilfælde med plejemyndighedens godkendelse.

§ 4 Byggeri

1. Der må ikke etableres nye boliger i fredningsområdet, hverken i eksisterende bebyggelse eller som nybyggeri.

2. Der må ikke opføres anden ny bebyggelse såsom skure, boder og jagthytter. Forbuddet omfatter tillige legefaciliteter, terrasser, drivhuse og andre indretninger uden tilknytning til den eksisterende bebyggelse. Fredningen er ikke til hinder for, at sådanne konstruktioner kan opføres på de udpegede arealer omfattet af særbestemmelser.

3. Om- og tilbygninger til eksisterende bebyggelse kan kun ske efter fredningsnævnets godkendelse. Fredningen er ikke til hinder for indvendig ombygning af eksisterende bygninger.

4. Bygninger, som er nødvendige for landbrugsdriften, kan opføres i tilknytning til eksisterende bebyggelse efter forudgående godkendelse af fredningsnævnet for så vidt angår byggeriets udformning, størrelse, placering og materialer. Fredningen er ikke til hinder for opførelse af nødvendige primitive læskure til husdyr.

5. Byggeri skal tilpasses den eksisterende bebyggelse og det omkringliggende landskab.

§ 5 Øvrige faste konstruktioner og anlæg

1. Der må ikke etableres anlæg og konstruktioner som f.eks. tårne, jagstiger, hochsitze, vindmøller, solcelleanlæg, tankanlæg, transformerstationer og master. Der må ikke føres ledninger/kabler i luftlinje over det fredede areal.

2. Udvendig belysning må kun etableres som nedadrettet belysning og kun i tilknytning til boliger, driftsbygninger, besøgscentre og museer, formidlingsmæssige institutioner, restaurationer og lignende.

3. Udenfor have- og gårdspladsarealer må der ikke anbringes faciliteter til overnatning som campingvogne, mobile homes eller lignende. Teltslagning må ikke finde sted udenfor de områder, der i plejeplanen, jf. § 8 udlægges til primitive overnatningspladser.

4. Fredningen er ikke til hinder for sædvanlig hegning, såsom lette trådhegn og lignende. Hegn, som ved deres højde eller udseende ændrer væsentligt ved landskabsbilledet, er ikke tilladt. Hegnene må ikke være hindrende for offentlighedens adgang til at færdes på fredningens stier. Plejemyndigheden afgør, hvorvidt hegning er hindrende for offentlighedens færdsel.

5. Informationstavler og øvrige museale formidlingslementer til formidling af fredningen, natur- og kulturværdier kan opsættes med plejemyndighedens godkendelse. Informationstavler om færdsel opsættes på foranledning af plejemyndigheden. Eksisterende lovlig skiltning kan fastholdes.

6. Fredningen er ikke til hinder for etablering af de nødvendige foranstaltninger i forbindelse med pleje, anlæg af stier mv. som for eksempel stenter, overgange over diger, klaplåger, drikkeanlæg til dyr og lignende.

7. Fredningen er ikke til hinder for etablering af faste, primitive overnatningspladser med shelters, p-pladser, toiletter samt ladestandere til elbiler og -cykler mv. på de offentligt ejede arealer. Yderligere anlæg kræver fredningsnævnets tilladelse.

8. Fredningen er ikke til hinder for etablering af op til 4 anløbsbroer langs kysten. Fredningen er ikke til hinder for, at sådanne anløbsbroer med landanlæg anvendes rekreativt på en måde, som er i overensstemmelse med fredningens formål, eksempelvis til kano, robåde, kajaker og turbåde. En egentlig lystbådehavn er ikke tilladt efter fredningen.

9. Der må ikke etableres trapper eller nedgange fra klintekanten til forstranden. Der kan efter dispensation fra fredningsnævnet etableres offentligt tilgængelige trapper eller nedgange. Fredningen er ikke til hinder for etablering af de allerede godkendte trapper til stranden i Højerup og ved Stevns Fyrcenter. Eksisterende, lovlig trapper eller nedgange kan bibeholdes.

10. Deponering må ikke finde sted inden for fredningsområdet.

§ 6 Geologiske interesser

1. Indsamling af fossiler med kommercielt sigte er forbudt i hele fredningsområdet.

2. Det er tilladt private at samle fossiler til eget brug i de nedfaldne blokke på stranden. Undtaget er dog området neden for Højerup Kirke.

3. Det er forbudt at beskadige klintens lag ved brug af værktøj eller på anden måde, ligesom det er forbudt at fjerne eller beskadige fiskeleret.

4. Sikring og indsamlinger til forskning, formidling og undervisning kan ske efter forudgående tilladelse fra det for området geologisk ansvarlige, statsanerkendte museum og de berørte lodsejere.

5. Bestemmelser vedrørende indsamling af fossiler og andet geologisk materiale samt bevaringsmæssig beskyttelse af særligt udsatte områder sker efter forskrifter anvist i plejeplanen. Ved identificering af geologiske forekomster af særlig videnskabelig eller udstillingsmæssig værdi, kan det for området geologisk ansvarlige, statsanerkendte museum nedlægge et øjeblikkeligt forbud mod indsamling.

6. Plejen af klinteprofilet fastlægges i en plejeplan, som revideres hvert fjerde år af plejemyndigheden med bidrag fra det for området geologisk ansvarlige, statsanerkendte museum. I plejeplanen kan udpeges områder til frilægning, hvor bevoksning, jord eller andre forhold truer eller skjuler de geologiske værdier.

7. Ved fund af danekræ henvises til gældende dansk lovgivning.

§ 7 Stier og offentlig adgang

1. Færdsel på Stevns Klint Trampesti er kun tilladt til fods. Færdsel på offentlige og private fællesveje og på stier på offentlige arealer følger gældende lovgivning. Hunde skal altid føres i snor.

2. De nye stier, der fremgår af fredningskortet, skal anlægges og afmærkes af plejemyndigheden inden for et

år efter fredningens gennemførelse. Stevns Klint Trampesti lægges inden for 25 meter bræmmen og i sikkerhedsmæssig forsvarlig nærhed af klintens overkant, eller som angivet på fredningskortet.

3. Stevns Klint Trampesti kan flyttes inden for 25 meter bræmmen og i umiddelbar nærhed af klintekanten. Tilslutningsstierne, der fremgår af fredningskortet, kan flyttes af plejemyndigheden efter aftale med berørte lodsejere uden fredningsnævnets godkendelse, hvis sikkerheds- eller færdselsmæssige hensyn taler for det. Et nyt stiforløb skal sikres ved tinglysning.

4. Plejemyndigheden kan etablere flere stier i området efter en nærmere planlægning og aftale med de respektive lodsejere. Stien over matr.nr. 40a og 38a Holtug by, Holtug, og på Præstegårdsvej kan omlægges, hvis et sammenhængende, kystnært stiforløb til Holtug Strandvej sikres ved tinglysning. Den nordlige del af stien på matr.nr. 34b, Sigerslev by, St. Heddinge, (Stevns Kalkbrud), kan omlægges til et mere kystnært forløb, herunder med etablering af en trappe og opsætning af trådhegn langs stien af hensyn til sikkerheden, hvis dette stiforløb sikres ved tinglysning. Stien over matr.nr. 34 Ll. Heddinge, Ll. Heddinge, kan omlægges inden for samme matrikelnummer, hvis det nye stiforløb sikres ved tinglysning.

5. Stier holdes farbare med passende klippet græs af en bredde på ca. en meter.

6. Plejemyndigheden har ansvar for at holde stierne åbne, tilgængelige, skiltede og synligt afmærkede i terrænet med stenter, klaplåger, færister eller lignende.

7. Regulering af færdsel og ophold beskrives i plejeplanen. Reguleringen kan eksempelvis bestå i at lede publikum udenom særligt sårbare områder af hensyn til verdensarven samt flora og fauna. Reguleringen sker i overensstemmelse med naturbeskyttelseslovens regler om offentlig adgang.

§ 8 Plejeplan

1. Stevns Kommune er plejemyndighed på de private og kommunalt ejede arealer. Den administrerende statslige myndighed er plejemyndighed på de statsejede arealer. Plejemyndigheden har ret til at udføre natur- og landskabspleje på privatejede arealer til opfyldelse af fredningens formål, jf. den til enhver tid gældende bekendtgørelse om pleje af fredede arealer og tilsyn, for tiden bekendtgørelse nr. 924 af 27. juni 2016.

2. Plejemyndigheden udarbejder en plejeplan for det fredede område senest et år efter fredningens gennemførelse. Plejeplanen revideres herefter senest hvert fjerde år.

3. Plejeplanen udmønter fredningens formål og sikrer, at grundlaget for verdensarven understøttes.

4. Plejemyndigheden vurderer i forbindelse med udarbejdelse af plejeplanen nødvendigheden af opsætning af hegn for græssende dyr i relation til færdslen på Stevns Klint Trampesti og den nødvendige pleje.

5. Plejeplanen

- skal redegøre for plejeforanstaltninger og anlægsarbejder,

- kan, ud over initiativer til natur- og landskabspleje, fastlægge placeringen af primitive publikumsforanstaltninger som borde, bænke og affaldskurve inden for de udpegede områder på fredningskortet,

- kan indeholde forslag til opsætning af husdyrhegn, fangfolde og læskure til dyr,
- kan fastlægge formidlings- og forskningstiltag inden for det fredede område,
- kan indeholde bestemmelser om at frilægge områder på og ved klinten, hvis bevoksning, jord eller andre forhold truer eller skjuler de geologiske værdier.
- kan fastlægge placeringen af primitive overnatningspladser efter aftale med de berørte lodsejere.

6. Plejemyndigheden kan foretage mindre foranstaltninger som for eksempel flytning af stien, fældning af træer m.m. af blandt andet sikkerhedsmæssige hensyn.

7. Steder med bevoksning langs klinten eller i naturlige kløfter mv. plejes i henhold til nærmere forskrifter beskrevet i plejeplanen.

§ 9 Særbestemmelser for delområder

Delområdernes geografiske udstrækning fremgår af fredningskortet.

1. Boesdal Kalkbrud

Hele området omfattes af fredningen. Området udlægges til formidling af den geologiske verdensarv, kulturhistorie og natur samt til kultur- og fritidsaktiviteter. Fredningen er ikke til hinder for, at der etableres besøgscenter med tilhørende faciliteter, udsigtsplateau, trappe samt anløbsbro. Kommunen udarbejder under hensyntagen til fredningens formål en helhedsplan for området med et stiforløb, besøgscenter og tilhørende faciliteter. Stiforløbet gennem bruddet anlægges af plejemyndigheden og kan flyttes frit indenfor området uden fredningsnævnets godkendelse.

2. Stevns Fyrcenter

Hele området omfattes af fredningen. Området udlægges til formidling af kulturhistorie som Den Kolde Krig og fyr- og søfartshistorie, fugletræk, den stedlige flora og fauna samt til kultur- og fritidsaktiviteter. Kommunen udarbejder en helhedsplan for området. Fredningsnævnet skal godkende helhedsplanen, jf. dog § 5, stk. 9.

3. Mandehoved - Stevns Naturcenter

Hele området omfattes af fredningen. Området udlægges til formidling af fugletræk, den stedlige flora og fauna, Den Kolde Krig samt til rekreativ udfoldelse. Fredningsforslaget er ikke til hinder for overnatningsmuligheder som eksempelvis naturovernatning og teltslagning, samt efter fredningsnævnets nærmere godkendelse, udsigtsplateauer, madpakkehus og lignende.

4. Holtug Kridtbrud

Hele området omfattes af fredningen. Området udlægges til formidling af den geologiske verdensarv, kulturhistorie og den stedlige flora og fauna samt til rekreativ udfoldelse.

§ 10 Dispensation

Fredningsnævnet kan meddele dispensation fra fredningsbestemmelserne, såfremt det ansøgte ikke strider mod fredningens formål, jf. Naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1.

§ 11 Ophævelse af eksisterende fredning

Overfredningsnævnets afgørelse af 28. juni 1957 om fredning af Stevns Klint Sti ophæves med gennemførelsen af nærværende fredning.

VI. Klagevejledning

Denne afgørelse kan i medfør af naturbeskyttelseslovens § 43 påklages til Miljø- og Fødevareklagenævnet. Klage kan indgives gennem Klageportalen, som findes på Miljø- og Fødevareklagenævnets hjemmeside www.naevneneshus.dk.

Klagefristen er 4 uger fra den dag, afgørelsen er meddelt. Er afgørelsen offentligt bekendtgjort, regnes klagefristen dog altid fra bekendtgørelsen, jf. naturbeskyttelsesloven § 43, jf. § 87. Klagefristen udløber ved midnat på dagen for klagefristens udløb. Hvis klagefristen udløber på en lørdag eller en helligdag, forlænges fristen til den følgende hverdag.

Klageberettiget er ejere og brugere, der skal have afgørelsen tilsendt samt enhver, der under sagen har givet møde for nævnet eller har fremsat ønske om underretning om sagens afgørelse, samt statslige og kommunale myndigheder, hvis interesser berøres af forslaget, samt organisationer m.v., som antages at have en væsentlig interesse i forslaget, jf. naturbeskyttelseslovens § 43, stk. 2.

Miljø- og Fødevareklagenævnet skal som udgangspunkt afvise en klage, der kommer uden om Klageportalen, hvis der ikke er særlige grunde til det. Hvis du ønsker at blive fritaget for at bruge Klageportalen, skal du sende en begrundet anmodning til den myndighed, der har truffet afgørelse i sagen. Myndigheden videresender herefter anmodningen til Miljø- og Fødevareklagenævnet, som træffer afgørelse om, hvorvidt din anmodning kan imødekommes.

Der henvises til Miljø- og Fødevareklagenævnets hjemmeside www.naevneneshus.dk.

Karin Haldrup

Linda Lauritsen

Flemming Petersen